గుండెల్లో రైళ్ళు

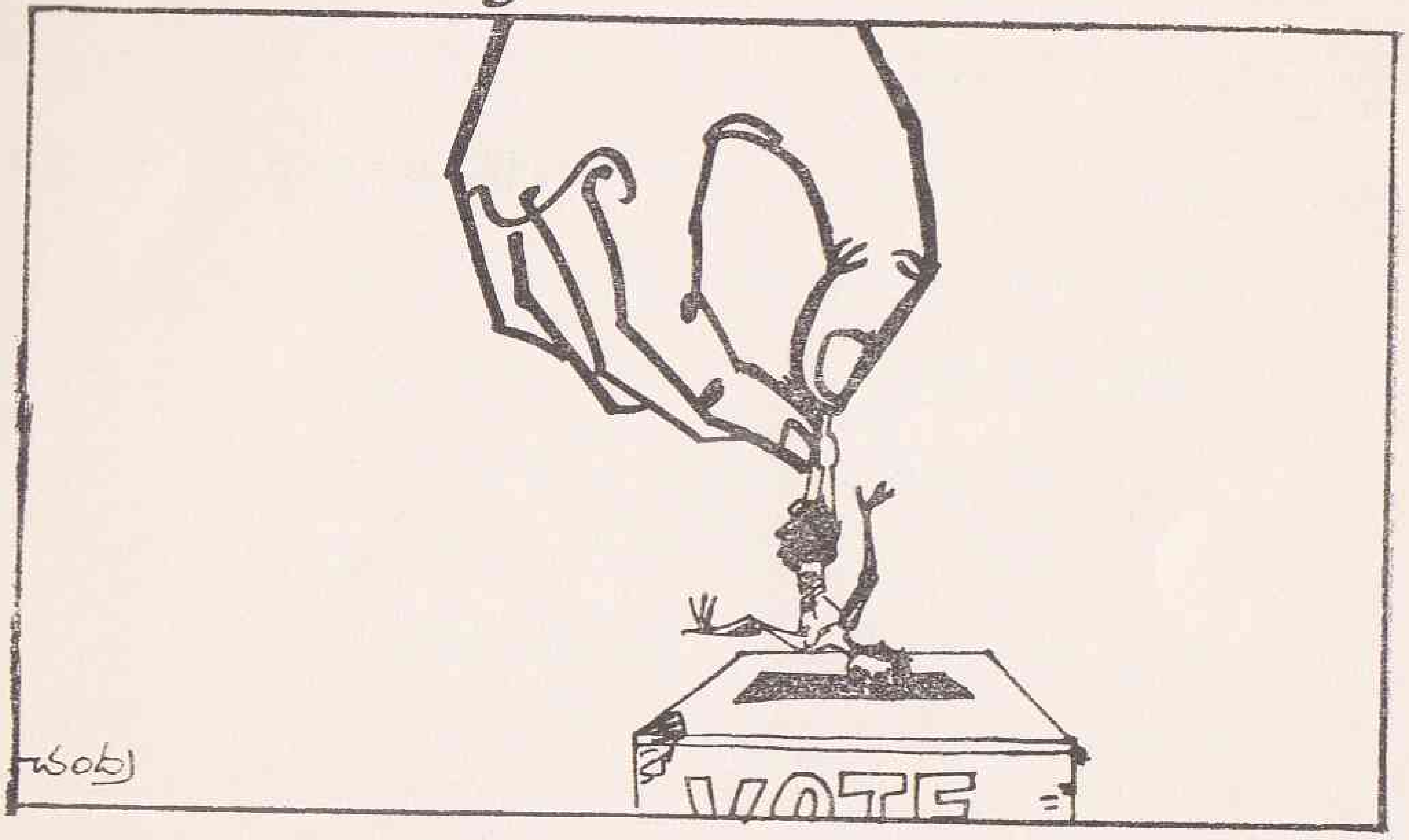

సుందరం మా ఇంటికి వచ్చాడు!

మా ఇల్లు రాజభవనం కాదు. మంత్రి వరేణ్యుని సౌధరాజం కాదు. కనీసం ఒక శాసనసభా సభ్యుని బంగాళా అయినా కాదు!

సుందరం కూడా ఒక మహాత్ముడు కాదు. మంత్రివరేణ్యుడు అసలే కాడు. కనీసం ఒక పెద్ద అధికారి!—అంటే అదీగాదు.

మాది ఒక సామాన్యమయిన ఇల్లు. సుందరం అంతకంటే సామాన్యుడయిన మనిషి!! సామాన్యమయిన ఇంటికి ఒక సామాన్యుడు రావడంలో అబ్బురమేమీ లేదు. సామాన్యమయిన ఇంటికి సామాన్యుడు వచ్చినప్పుడు మేళతాళాలుండవు. పూర్ణకుంభస్వాగతాలు వుండవు. మందీ

మార్బలం అసలుండదు, స్వాగతం పలకడానికి సాగనంపడానికీ!—అందు వల్ల ఎవరి దృష్టి అటు పడదు.

'పతికడకు తన్ను గూర్చిన సతికడకు సద్గురుకడకున్'.... ఇలా ఎవ రెవరి దగ్గరికో రిక్త హస్తాలతో వెళ్ళగూడదని సెలవిచ్చిన మహనీయులు ఆ జాబితాలో మిత్రుడిని కూడా చేర్చారు.

సుందరం నాకు మిత్రుడే!—అందువలన అతడెప్పుడు నా వద్దకు రిక్త హస్తాలతో వచ్చిన పాపాన పోలేదు. ముక్కు పొడుండబ్బా ముచ్చ టగా చేతుల్లో అమరి ఉంటే—రిక్త హస్తాలతో వచ్చాడని చెప్పడం పాపం.

అసలు పాపమేదో పుణ్యమేదో మనకు తెలియదు. తెలియజెప్పడానికి ప్రయత్నించిన మహాత్ములకు నిరాశే ఎదురయింది. అయితే 'అయ్యో పాపం!' అని మాటల్లో అనగల సహృదయత మనలో ఇంకను మిగిలి ఉంది. అవకాశం చిక్కినపుడయినా ఆ మాటల్ని వాడుకొనక పోతే వ్యక్తిత్వం దెబ్బతినే ప్రమాదముంది. అందువల్ల 'పాపం! పుణ్యం!' అనే మాటలు వాటి విలువలతో నిమిత్తం లేకుండా దొరలిపోతుంటాయి!

సుందరం వచ్చాడు. చాపమీద చతికిల బడ్డాడు. చిటికెడు పొడుం పట్టిస్తూ 'మీ కవులు చాలా మోసగాళ్ళురా!' అన్నాడు.

నేను అప్పుడే అన్నాను — సుందరం వస్తే ఏదో తెస్తాడని. వచ్చీ రావడంతోటే నామీద ఒక ప్రయోగం చేశాడు. అది ముక్కుపొడుం కంటే ఘాటుగా నసాళానికెక్కింది. ఏదో ఒక పార్టీ పేరుమీద గెలిచి పదవీ వ్యామోహాలతో పార్టీ ఫిరాయించే రాజకీయ నాయకులు మోసగాళ్ళు కారా? ....ఓటు విలువల్ని నోటు విలువలతో ముడివేసే ప్రజలు మోసగాళ్ళు కారా?....ప్రజల సొత్తుతో వైద్య విద్య నభ్యసించి 'వైద్యో నారాయణో హరి' అని పేరంది జీతం పేర నెలనెలా నాలుగంకెలకు పైగా జేబుల్లో కుక్కుకొంటూ రోగి నారాయణ సేవచేయవలసిన డాక్టర్లు కుంటి సాకులతో

సమ్మె చేస్తున్నారంటే—ప్రజల దృష్టిలో వాళ్ళకంటే మోసగాళ్ళున్నారా? మరి సుందరం కవులమీద విరుచుకపడ్డాడే?—

"ఒరే నాయనా! నీ యింట్లో కూర్చోవడానికి ఈ చింకి చాప మినహాయిస్తే కుర్చీ లేదు. మరి కూర్చుండ యింట్లో కుర్చీలు లేనప్పుడు ప్రణయాంకాలు సిద్ధపరచడం కవుల కలవాటు గదా? ప్రణయాంకం సంగతి దేవుడు దెరుగును కానీ—పలకనయినా పలకవేమిరా?—కార్లోకంటే దర్జాగా కాలికి కాలు కొట్టుకుంటూ వస్తే! అసలు మీ కవులు ఒకటి మాట్లాడుతూ ఉంటారు. మరొకటి ఆలోచిస్తుంటారు. అది మోసగాళ్ళ లక్షణం!"

తేలిగ్గా నిట్టూర్చాను—నామీద వాడి ప్రయోగం తేలిపోయేసరికి!

"అప్పుడప్పుడు మీ కవులు వూహాగానాల్లో, విహరించినా ఒక్కొక్కప్పుడు మాత్రం పచ్చి నిజాలు పలుకుతుంటార్రా!"

ఇంతవరకేమో మోసగాళ్ళన్నాడు. ఇప్పుడేమో పచ్చి నిజాలు పలికే ప్రబుద్ధులంటున్నాడు. వాడి ధోరణి అర్థంకాక చేస్తున్నపని నిలిపి వాడివైపే చూస్తున్నాను.

"అప్పుడప్పుడు మీరు రాస్తుంటారు గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తినట్లయిందని!—ఆ ప్రయోగాన్ని చదివి నవ్వుకొనేవాడిని. ఎందుకంటే?.... అతిశయోక్తులకు హద్దులుండాలి. మీ కవుల యుగంలో అతిశయోక్తుల యుగం దాటిపోయింది. అతి వాస్తవంలో మనం గమిస్తున్నాం. అలాంటప్పుడు గుప్పెడు గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తడమంటే—ఆ గుండె మదరాసు రైల్వే స్టేషనంత ఉండాలి. లేకుంటే అంతర్జాతీయ యాత్రాస్థలంగా పేరుగాంచినా, ఎదుగూ బొదుగూ లేకుండా ఉండే ఈ తిరుపతి స్టేషనంతయినా ఉండాలి. ఈ తలంపుతో నిజంగా విరగబడి నవ్వుకొనే వాడిని!.... కానీ...."

కాసేపు ఆగాడు. మనిషి గంభీరంగా మారిపోయాడు. దృష్టి ఎటోగా ఉంది. వింతగా వాడివైపు చూస్తున్నాను.

"కానీ, ఇప్పుడర్థమవుతుందిరా గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తడమంటే!"—ఒక మహత్తర సత్యాన్ని చాటిన మహర్షిలా అన్నాడు.

ఈ సారి విరగబడి నవ్వడం నా వంతు అయింది!

"నవ్వులాట గాదురా. నిజంగా గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తడమంటే ఇప్పుడు బాగా అర్థమవుతూంది."

"చూడు సుందరం! పొలాన్ని మడకపెట్టి దున్నితే కాని పంట యోగ్యం కానట్లు గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెడితే కానీ లోకం పోకడ అవగాహన కాదు. లోకం పోకడ అవగాహన కావడమంటే—అది రచయితల లక్షణం. నిన్ను మనసారా అభినందిస్తున్నాను. నువ్వు రచయితవు కాబోతున్నావు కాబట్టి!"

"బాబ్బాబూ! నీకు పున్నెముంటుంది. ఆ మాట మాత్రం అనవద్దు. ఎందుకంటే—ఒకవేళ నువ్వన్నట్లు నేను రచయితనయితే రాసి అటు పత్రికల వాళ్ళనీ, రాయకుండా ఇటు ఇంట్లో వాళ్ళనీ ఏడిపించలేను!" అప్పటి కతడు ఒక మహా రచయిత కాబోతున్నట్లు అయితే - ఆ పరిస్థితిని మాత్రం భరించలేనట్లు బ్రతిమలాడాడు నాటక ఫక్కీలో!

నేను నవ్వకుండా ఉండలేక పోయాను. అయినా నిబ్బరించుకున్నాను.

"అది సరే సుందరం! గుండెల్లో రైళ్లు పరుగెత్తమంటే అర్థమవుతుందంటున్నావే! ఎలా అయిందిరా?"

సుందరం అటు చూశాడు. ఇటు చూశాడు. ఇంతవరకు ఈ అందాల సౌధరాజాన్ని చూడని దేబెమొగంలా అంతటా కలయచూసి ఆ మీదట గోడల మీద దృష్టి నిలిపాడు.

ఏముంది గోడలమీద?—ఎప్పుడో కొట్టిన సున్నం పెళ్ళలు పెళ్ళలుగా వూడి గోడంతా మరకలు మరకలుగా ఉంది. రాత్రిపూట నిద్ర పట్టక బుడ్డీ దీపం వెలుగులో సాగించిన నల్లుల వేట ఫలితంగా నెత్తుటి మరకలు తెల్లటి

బట్టమీద ఎర్రని పువ్వుల్లా ఉన్నాయి. అందుకే అడిగాను. 'సుందరం బాబూ! ఇలాంటి గోడల్ని దేశ నాయకులు అలంకరించలేరు - నల్లుల పోరు పడలేక! ఇక కమనీయ దృశ్యాలంటే — కడుపులసంగతిచూచుకోలేక సతమతమవుతూంటే గోడల నెవరు పట్టించుకొంటారు. మరి అక్కడ ఏముందని చూస్తున్నావ్?'

"గోడకు చెవులున్నాయేమో అని!" ఎటో చూస్తూ మాటను సాగదీశాడు సుందరం.

"మా కొంపలో గోడలకు చెవులున్నా—వాటికి చెవుడు లేదా?" అన్నాను నవ్వుతూ.

"దేనికయినా మంచిది. అలా బయటపడదాం పదరా! అనినావినినా గాలిలోనే కలిసిపోతుంది."

చాలా మంచి మాట లన్నాడు. నిజమే గదా? ఈ ప్రపంచములో ఎందరో మహానుభావులు!—ఏమేమి అంటున్నారో లోక కల్యాణం కోసం! ఎందరెందరు రాజకీయ నాయకులు ఎన్నెన్ని అంటున్నారో వేదిక లెక్కి ప్రగతి సాధన కోసం!! గాలి పుణ్యం కట్టుకోకుండా ఉంటే ఈ దేశాభ్యుదయం ఎలా ఉండేదో?—

అతడు ముందు, నేను వెనుకగా బయలుదేరాము.

మేమిద్దరం వీధిన పడ్డాము!

మాలాగా అప్పటికే చాలామంది వీధిన పడ్డారు!!

వీధిలో నడుస్తున్నాము. ఎవరి దారి వాళ్ళదిగా ఉంది. ఒకరి నొకరు పట్టించుకునే స్థితిలో లేవు దేశగతులు. అదీ ఒకందుకు మంచిదే! ఎవరి మట్టుకు వాళ్ళు బాగు పడితే—దేశమంతా బాగుపడుతుంది. కానీ అదీ జరగడం లేదు. ఒకడు మూడడుగులు ముందుకు వేస్తే—మరొక్క అనుకూలుడు నాలుగడుగులు వెనక్కు లాగుతున్నాడు.

అయితే దేశాన్నే ముందుకు లాక్కొని పోతామని, సమత మమత

లను సాధిస్తామని, శబ్దప్రసారకయంత్రాలద్వారా నినాదాలతో చెవులు చిల్లులు పొడుస్తున్నారు—ఎన్నికల ప్రచారానికి ఎగబడిన నాయకులు, వాళ్ళ మోచేతిని నాకే కార్యకర్తలు.

“ఈళ్ళకేం పొయ్యేకాలం వచ్చిందో! నిన్నగాక మొన్న సున్నం కొట్టిస్తే ఈళ్ళకోసరమే సుబ్బరం చేసిపెట్టినట్టు గోళ్ళమిందంతా ఏందేందో రాసి పారేసినారు—గాడ్డి కొడుకులు!—ఈళ్ళ కొంపలమింద రాసుకునేది!....ఎవురొద్దన్నారు?”—అని దీర్ఘాలు తీస్తూ ఒక మగువ నినాదాల్ని పొరకతో కొట్టి కొట్టి కడుగుతూ ఉంది.

గాడిద కొడుకులు!

ఈ మాట మా చెవుల్లో పడితే పడింది కాని, నిజంగా ఒక గాడిద చెవుల్లో పడి ఉంటే అదెంత బాధ పడేదో? కుప్పతొట్లలోని తుక్కు కాగితాలతో పొట్ట నింపుకొని మానవసేవయే ధ్యేయంగా బ్రతికే ఆ నాలుగ్గాళ్ళ ప్రాణి—అయ్యో! వీళ్ళా నా కొడుకులు!?” అని మధనపడిపోయేదేమో?

ఆ తలంపుతో నవ్వకూడదనుకొని కూడా పకపక నవ్వేశాను.

సుందరానికి కోపం వచ్చింది.

“నీ కంతా నవ్వులాటలాగా ఉంటుందిరా! అసలు నే నిప్పుడు వచ్చేవాడినేకాదు. కానీ—నే నీ వూళ్ళో ఉన్నంత కాలం ప్రతి విషయంలోనూ మనిద్దరికీ చుక్కెదురే! మూటా ముల్లె సర్దుకొంటున్నాను. ఈ పొద్దో రేపో బయలుదేరబోతున్నాను. ఊరువదిలి వెళ్ళిపోయే లోపుగా కనీసం ఈ ఒక్క విషయంలో నయినా నీతో ఏకీభవించానని చెప్పి పోవడానికే వచ్చాను.”

ఆశ్చర్యం నన్ను అడుగు ముందుకు వేయనీయలేదు. ఆగి సుందరం వైపు చూశాను. చూస్తూ “వూరొదిలి వెళ్ళడమా?” అని అడిగాను సందేహంగా!

“ఇందులో సందేహించడానికి ఆవగింజంత అవకాశం లేదు. ఊరు వదిలి వెళ్ళవలసిందే! తప్పదు. అయితే అందరి ఉద్యోగుల మాదిర ఏడు

రోజుల తరవాత గాదు. ఉన్న పళంగా బయలుదేరాలి. దినం తిరగక ముందే అక్కడ చేరాలి."

ఆ మాట వినడంతో గుండె బరువెక్కింది, ఆత్మీయుడయిన మిత్రుడు దూరమవుతున్నందుకు!

"ఉన్నట్లుండి ఈ పరిస్థితి ఏర్పడడానికి కారణ మేమయి ఉంటుంది? సుందరానికి పొరబాట్లకు చాలా దూరమే! ఎలా జరిగి ఉంటుంది?" అన్న ఆలోచనలతో తలకూడ బరువెక్కి ఆశగా చూస్తూ ఉంది, గుండెవైపు— అదేమయినా చెబుతుందేమో?—అని!

అడుగులు భారంగా ముందుకు పడుతున్నాయి!

సుందరం!

ఈ కాలంలో ఉండవలసిన మనిషి కాదు. అదేదో 'సత్తికాలం' అనే కాలమొకటి ముందెప్పుడో ఉండినదట!—ఈ నాటిని ఒకనాటితో పోల్చ డానికి ప్రయత్నిస్తూ మా అవ్వ అంటూ ఉండేది మాటి మాటికీ! నిజంగా అలాంటి కాలమే ఉండి ఉంటే ఆ కాలంలో ఉండవలసిన మనిషి సుందరం?

ఎవరయినా ఒక కప్పు కాఫీ యిస్తే ఎందుకు యిచ్చాడని గంటల తరబడి ఆలోచిస్తాడు. ఎవరయినా ఓ కప్పు కాఫీ అడిగితే—'ఎలా యివ్వాలి. నెల నడుమంతరపు రోజులే!" అని తల బ్రద్దలు కొట్టుకుంటాడు.

న్యాయమని తోస్తే అన్యాయాన్ని ఎదుర్కొంటాడు. అన్యాయ మున్న చోట ఆరు నూరయినా అబ్బబ్బలు దిగి వచ్చినా అవునంటే కాదంటాడు.

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే—సుందరం చాలా మంచి మనిషి!

ఆ మంచి మనిషికి మార్పు రావడానికి కారణమేమి?

నా మథన సుందరానికి అవగాహన అయినట్లుంది.

'ఈ కాలపు మనిషిగా ఉండి నువ్వు కూడా మథనపడడమా?'

అన్నట్లు ఓ నవ్వు నవ్వాడు సుందరం. అన్నిటికీ అతీతమయిన ఓ మహా వేదాంతి నవ్వే నవ్వు అది! ఆ నవ్వును అర్థం చేసుకొనడానికి ప్రయత్నిస్తూ అతడివైపు చూశాను.

"చూడు బాబూ! యిప్పుడు నిన్ను రెండు విషయాలు మథనపెడు తున్నాయి. ఒకటేమో—గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తడమంటే అర్థమయిం దంటున్నాదే! ఎలా అని? మరొక్కటేమో?—వున్నట్లుండి ఈ వూరినుండి బదిలీ కావడానికి కారణమేమిటని!"

సుందరం లోకజ్ఞానం కలిగిన మనిషి. అవగాహనలో అతను ఆవ గింజంత పొల్లుపోలేదు.

"ఈ రెండు విషయాలకు పరపరాశ్రయముంది. అంటే—ఒక్క విషయాన్ని వివరిస్తే అందులోనే మరొక్క విషయానికి సమాధానం దొరుకు తుంది."

అదే నేను వినవలెనని కుతూహల పడుతున్నాను!

"మిత్రమా! వారంరోజుల క్రిందటిమాట! అంతకు వారం రోజులు మునుపే మా శాఖామంత్రివరేణ్యులు ఈ ప్రాంతాన్ని సందర్శించడానికి తంతిమీద తంతి వచ్చింది".

ఇది చాలా సహజమయిన విషయమే!—మంత్రులు వస్తారు. వచ్చిన ప్రాంతాల్ని సందర్శిస్తారు. చూడడానికి సందర్శించడానికి తేడా వాళ్ళకు బాగా తెలుసు. వెనువెంట ఆ శాఖకు సంబంధించిన అధికారులుంటే కొనసాగించవలసిన కార్యక్రమాల్ని ఓ కొలిక్కి తేవచ్చునన్న అభి ప్రాయంతో ఆయా శాఖామాత్యులు ముందు ముందుగానే ఆయా శాఖో ద్యోగులకు తెలియచేస్తారు. ఇందులో ఆశ్చర్యమేముంది?

"నాకు తెలుసురా! ఇందులో ఆశ్చర్యపడడానికేముందని ఆలో చిస్తున్నావు. నిజమే!—సహజత్వములో ఎంత వెదికినా ఆశ్చర్యానికి తావుండదు. అయితే ఆశ్చర్యపడవలసింది ఎక్కడంటే?—స్థానిక శాసనసభా సభ్యుడు ఓ రెండు మూడు శాఖలకు మొగుడై కూర్చున్నాడు.

శాసనసభా సభ్యుడికి మంత్రికి సంబంధ బాంధవ్యాలు వుండవచ్చు. అది సహజం. కానీ మంత్రి రావడానికి—శాసన సభాసభ్యుడు మొగుడయి కూర్చోవడానికి సమన్వయం కుదరక ఆలోచిస్తున్నాను.

"మహానుభావా! బుర్ర బద్దలు కొట్టుకోవద్దు. చెబుతున్నది సాంతం విను. ఎవరికయినా వినిపిస్తే గాలిలో కలిసిపోతుంది. నీ చెవిని వేస్తే అది పదిమంది బుర్రలకు పదును పెడుతుంది. అదే నా స్వార్థం."

అనుభవాల నుండి కథలు పుడితే—ఆ మాట నిజమేనేమో అనిపించింది.

"బాబూ! మనం తెలుగువాళ్ళం. మనకు తెలుగు అర్థమయినా అర్థంకానట్లు నటించడముతో గొప్పతనముంది. 'శాసన సభాసభ్యుడు!'—అంటే, వాడు ఎవడు? అని అడిగినా అడుగుతారు మనవాళ్ళు. అందుకే తెలుగువాడికి అర్థమయ్యే ఇంగ్లీషు ముక్కలే పలుక్కుందాం. అదే ఆ శాసన సభా సభ్యుడు—అంటే ఎమ్మెల్లే ఫోన్ తీసుకొన్నాడు. మా ఆఫీసర్ని తగులుకొన్నాడు. 'వినండి ఆఫీసర్‌గారూ! మన మినిష్టరుగారు ఫలానా డేట్ మార్నింగ్ ఫ్లయిట్‌లో దిగుతున్నారు. వారికి రిసెప్షన్ గొప్పగా జరగాలి. అట్‌లీస్ట్ హండ్రడ్ గార్లండ్స్!....అఫ్‌కోర్స్! మనుష్యులంటారా? అది నాకు వదిలిపెట్టండి. ఆ తరువాత లంచ్. అంతా కలిస్తే మూడొందల మంది. అంతకుమించి వుండరనుకొంటాను. ఉన్నా అడ్‌జస్ట్ చేసుకుందాం. వెజ్ అండ్ నాన్ వెజ్ సెపరేట్‌గా నీట్‌గా తయారుచేయాలి. అన్నింటి కంటే ముఖ్యం వింటున్నారు కదూ! ఈ ఫారంకోళ్ళు రుచి ఉండిచావవ్! నాటుకోడి రుచే రుచి!!—విన్నారు గదూ! జాగ్రత్త!....ఏ మాత్రం పొరపాటు జరిగినా కొంపలంటుకపోతాయ్. ఇంతవరకే మీకు. మిగతా మీటింగు వూరేగింపు యేర్పాట్లు మరొక డిపార్టుమెంటుకి అప్పచెబుతున్నాను. యు డోన్డ్ వర్రీ!"

ఎమ్మెల్లే ఫోను పెట్టేశాడు!....ఆఫీసర్ తల పట్టుకున్నాడు!!

ఆ తరువాత ఆలోచించే వ్యవధిలేక—ఆలోచించినా గత్యంతరం లేదు గనుక ఆఫీసర్ ఆఫీసు మీదనే పడ్డాడు. ఆఫీసు వూరిమీదికి తరలింది. నేను తరలాను—వూరిమీదికి కాదు అయితే ఈ వేడుకలను చూడడానికి.

సుందరం కాసేపు ఆగాడు. ఊపిరి పీల్చుకోవడానికి కాదు. తాను కండ్లారా చూచిన వేడుకలకు ఎలా ఒక సమగ్ర సుందర స్వరూపాన్ని సంతరించాలో అని.

"ఒరే! వేడుకల్ని చూడడానికి వెళ్ళానంటే కేవలం వేడుకల్ని చూడడానికి ప్రేక్షకుడుగా వెళ్ళానని అపోహపడేవు. కాదు బాబూ కాదు. మా ఆఫీసర్‌గారేమో మంత్రిగార్ని 'రిసీవ్' చేసుకోవడానికయితే నేనేమో ఆఫీసరుగారి కనుసన్నల్లో మెలగడానికి."

విషయాన్ని ఇనుములా నానవేసేసరికి విసుగుపుట్టింది. పుట్టింది పుట్టినట్లుండకుండా మొగంలో ప్రాకడానికి ప్రారంభించిందా విసుగు.

"అదో నువ్వు విసుగు పడుతుండావురా. అలాగయితే ఇదో మూడు ముక్కల్లో ముగించి పారేస్తాను."

కాలికివేస్తే తలకు, తలకువేస్తే కాలికి సుందరం తత్వం. మాటల వరకు మా యిద్దరికీ చుక్కెదురు. అందుకే నేను వ్యక్తం కాకూడదని జాగ్రత్త పడ్డాను.

"చూడు బాబూ! వంద పూలమాలలు మోసుకుని ఒక్కగంట ముందుగానే విమానాశ్రయానికి వెళ్ళాను ఆఫీసరుతో కలిసి. అప్పటికే అక్కడి కార్లమీద లారీలమీద చేరవేయబడ్డ ఖద్దరుధారులకు ఒక్కొక్కరి చేతికి ఒక్కొక్క పూలమాల అందచేశాము. ఎమ్మెల్లేగారేమో ఎవరు ముందుండాలి? ఎవరి వెనక ఎవరుండాలి? ఎవరి తరవాత ఎవరి పూలమాలలు వేయాలి? అన్న అంశంమీద అనుయాయులతో కలిసి చాలాసేపు తర్జన భర్జనలుచేసి ఒక నిర్ణయానికి చేరుకున్నాడు. ఆ తరవాత ఆ వంద మందిని ఒకచోట చేర్చి తమ నిర్ణయాన్ని పూస గుచ్చినట్లుగా వివరించారు."

ఖద్దరు లాల్చీలు సంబరంతో లేనికాలర్లను సర్దుకున్నాయి.

విమానం దిగింది. దిగిన విమానం నుండి మంత్రిగారు దిగారు. ఉదయభానుని పసిడి ఛాయల్లో మంత్రిగారు మిసమిస లాడుతున్నారు పొట్టు వొలిచిన ఉర్లగడ్డలాగా. ఆయన ధరించిన ఖరీదయిన సిల్కు తళతళ లాడుతుంది, సూర్యరశ్మితో మెరుస్తున్న నీటి అలల్లాగ. ఆయన రాకతో జనం నువ్వాముందా? నేను ముందా? అని తొక్కుకుని తోసుకుని ఎలాగో పూలమాలలు మంత్రిగారి మెడలో వేశారు. మంత్రిగారి మెడ బరువుతో మురిసిపడింది.

పద్ధతి పద్ధతిగానే మిగిలి పూలమాలలు కార్యక్రమం ఒక గుద్దులాటగా తేలేసరికి ఎమ్మెల్లేగారికి ఎక్కడలేని కోపం వచ్చింది. అయితే మంత్రిగారున్న కారణంగా పెదవికి చేటని గ్రహించి పెత్తనం చలాయించలేకపోయింది.

మంత్రిగారి కార్యక్రమం ప్రారంభమయింది. మంత్రిగారి కారు ముందు. వెనుక జీపులు, వ్యాన్లు, కార్లు—అది చూడడానికే జనం బారులు తీరారు. ఆయన అమృత హస్తాలతో కొన్నింటిని ప్రారంభించారు. కొన్నింటికి శంఖుస్థాపన చేశారు. ఇలా ఎన్నో ఎన్నెన్నో. వాటి వివరణ అవసరం లేదు. కానీ మంత్రిగారు ఒక 'మాలపల్లె' దగ్గర నిలబడ్డారు. ఆ పల్లె పనికి ఆహార పథకంతో నిర్మించిన పల్లె. దాదాపు ఒక ఇరవై గుడిసెలు. ఎటు కొలిచినా పది అడుగులకు మించని గుడిసెలు. ఆ గుడిసెలో దూరారు మంత్రిగారు. 'ఆహా! అద్భుతం!! ఈ గుడిసెను చూస్తుంటే ఇక్కడే ఉండి పోదామనిపిస్తూంది' అన్నారు. గుడిసెలు కట్టుకోవడంతో వాటంతట అవేగా ఏర్పడిన రోడ్ల విశాలత్వాన్ని అభినందించారు. అయితే ఆ గుడిసె మంత్రిగారి బంగళాలోని కక్కసుతో పోల్చితే ఎన్నో వంతు అన్న సంగతినే మరిచిపోయారు.

అక్కడే కడుపు రగిలింది.

ఇక మధ్యాహ్నం లంచ్.

మిగిలిందీ సగిలిందీ ఆకుల్లో వదిలిందీ లెక్క గడితే ఒక సామాన్య పాటి నాలుగు కుటుంబాలు చక్కగా ఒక వారం రోజులపాటు పూట గడుపు కుని ఉండేవి!

రాత్రి మంత్రిగారిని వూరేగించారు. వారిని కూర్చుండ బెట్టడానికి చంద్రప్రభ....వారి వైభవ ప్రాభవాల్ని ఇనుమిక్కులుగా వెదచల్లడానికి వెలిగించిన విద్యుద్దీపాల మాలలు, కాల్చిన మందు సామానులు.... బ్రహ్మోత్సవంలో ఏడుకొండలవాడి వూరేగింపు బలాదూర్....నామాలతో వాడి కండ్లు కప్పేసినారు కానీ వాడి కంట పడి ఉంటే నిజంగా సిగ్గుపడి ఉండేవాడు.''

ఆ నాటి వేడుకల్ని మరలా ఒకసారి మననం చేసుకునేసరికి సుందరం తన్మయత్వంతో తేలిపోతున్నాడు. అతని గుండెల్లో రైళ్ళు పరి గెత్తడానికీ దీనికి సమన్వయం దొరకక నేను సతమతమయిపోతున్నాను.

“బాబూ! ఒక్క మంత్రిగారు ఒక్క రోజు ఒక్క ప్రాంతంలో పర్యటిస్తే దాదాపు పదివేల రూపాయలు హారతి కర్పూరంలా హరించుకుని పోయాయి! అది ప్రజల సొత్తు. అతడు ప్రజానాయకుడు. ఈ మాట మనసులో మెదిలినప్పుడంతా గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తడమంటే బాగా అర్థమవుతూందిరా!''

మంచి మనిషి సుందరం! మంచిగానే ఆలోచించాడు. అయితే అతడు బదిలీ కావడానికి కారణం మాత్రం వూహ కందలేదు.

“ఒరే పిచ్చితండ్రీ! చెబుతున్నా విను! ఈ కార్యక్రమం నిర్వి ఘ్నంగా కొనసాగించడానికి వసూలు చేయవలసిన పదివేల రూపాయల్ని రెండు డిపార్టుమెంట్లు సమభాగాలుగా నిర్ణయించుకుంటే మా డిపార్టుమెంటు వాటాలో నా వంతు నిర్ణయించారు. నా తిప్పలు నన్ను పడమన్నారు. నా సంగతి నీకు తెలుసుకదా? చేతకాదంటే కాదన్నాను. అంతే కాదు. అన్యాయ మని కొందరితో వాదించాను. నా చేతకాని తనాన్ని ఎవరి చెవులో ఎవరు

పూదారో? ఎప్పుడు పూదారో? ఎలా పూదారో?—నాకయితే తెలియదుకానీ—నాకు తెలిసిందంతా నేను మాత్రం దినం తిరక్కముందే ఈ పూరు వదిలి వెళ్ళాలి. దీని నేమంటారంటే—తెలుగులో 'బదిలీ' అంటూ అర్థం కాకపోతే ఇంగ్లీషులో చెబుతా విను. 'ట్రాన్స్‌ఫర్!'

ఉన్నట్లుండి ఆగిపోయాను!

అప్పటికే మాముందు చాలా కార్లు....సైకిళ్ళు ఆగి ఉన్నాయి. ఒక గుంపు జనం గుమిగూడి వేడుక చూస్తున్నారు.

ఆ యిరుకుదారిలో అటు వెడుతున్న లారీ....ఇటు వస్తున్న రిక్షా ఇరుక్కున్నాయి. ఏమాత్రం లారీ కదలి ఉండినా రిక్షా పచ్చడి పచ్చడి అవడమేగాదు—ప్రాణాలకు ముప్పుకూడా వాటిల్లి ఉండేది. ఆ లారీ గాలి సోకేసరికి రిక్షా చక్రం మూతి మూడు వంకర్లు తిప్పింది—మగడిచేత దెబ్బ తిన్న ఇల్లాలి లాగా!

రిక్షావాడి తప్పంటాడు లారీవాడు!....లారీవాడి తప్పంటాడు రిక్షా వాడు!!

"ఓనరికి బాడిగ కట్టేదే దినగండం నూరేండ్లాయిస్సుగా ఉంటే ఇంక నేనీ సెక్కరంతో యాడ సచ్చేది?" అని ఏడుస్తూ లారీ కడ్డం పడ్డాడు రిక్షావాడు.

బీడీముక్కని కరచి పండ్లసందున పట్టి గొంతు బిగపట్టి 'నీ యబ్బతో చెప్పుకోబోరా!' అని నొక్కినొక్కి పలుకుతున్నాడు లారీ డ్రైవరు.

లారీ వెనుక అందమయిన ఒక అంబాసిడర్ కార్! అందమయిన అంబాసిడర్ కార్లో ఖరీదయిన సిగరెట్టు కాలుస్తూ ఒక రాజకీయ నాయకుడు! ఆ కార్లో అలా వాలబడి ఆ దృశ్యంవైపు చూస్తున్నాడు చాలా తేలిగ్గా! సిగరెట్టు పీల్చినంత హాయిగా!!

రెండుమూడు రోజుల క్రిందట! ఎన్నికల ప్రచారంకోసం ఏర్పాటయిన ఒక బహిరంగ సభలో ఆ మహానుభావుడు—దేశంలో జరుగుతున్న

అన్యాయాల్ని వివరించారు. అరికట్ట వలసిన విధానాల్ని ఏకరువు పెట్టాడు. చప్పట్లు కొట్టించుకొన్నాడు. అయితే కంటి ముందరి దృశ్యంతో అతడే మాత్రం తొణకలేదు. బెణకలేదు. చిన్నచిన్న విషయాల్ని పట్టించుకొనక పోవడం-రాజకీయ నాయకుల ప్రత్యేకత ఏమో!

నా వళ్ళు మండింది!

"కంటి ముందర జరుగుతున్న అన్యాయాల్ని అరికట్టలేని ఈ మనుష్యులు దేశాన్ని ఉద్ధరించబోతారంట!....సిగ్గులేకపోతేసరి....ఛీ! ఛీ!"

నా గొణుగుడు సుందరం చెవిని పడింది.

"బాబూ! ఇప్పు డీ నాయకుడు న్యాయాన్యాయ పరిశీలన చేయాలని నీ భావన కదూ? అదే పొరపాటు. ఇక్కడ నీవు గ్రహించవలసిన సత్య మొకటి ఉంది. ఈ నాయకుడు ఎన్నికలలో నిలబడుతున్నాడని నీకు తెలుసు!....లారీ డ్రైవరికి ఓటు ఉందని నీకు తెలుసు! .... రిక్షావాడికికూడా ఓటు ఉందని నీకు తెలుసు! ఓటు విలువ యిచ్చే వాడికంటే పుచ్చుకునే వాడికి బాగా తెలుసు! అందుకే ఆ యిద్దరి వోట్లు అతనికి కావాలి. న్యాయం చెప్పి నిష్ఠూర పడమంటావా? నొప్పింపక తానొవ్వక వాళ్ళ వోట్లు లాగమంటావా?"

ఇప్పుడు నా గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తాయి—ఈ దేశం ఈలాటి నాయకుల చేతుల్లో పడి ఏమయిపోతుందో?—అని!

మార్చి 1980, ఆంధ్రప్రభ.